

Paradise Now

Konflikten i Mellanöstern fyller dagstidningarnas spalter var och varannan dag. Israel som ockupant med en militär förtryckarapparat, palestinierna som hänsynslösa självmordsbombare. *Paradise Now* handlar just om två självmordsbombare. Vad driver dem? Vilka krafter ligger bakom?

Rekommenderad från gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN

Handling

Vägspärrarna styr mycket av det dagliga livet på Västbanken och i Gaza. Suha får sitt bagage genomsökt vid en israelisk vägspärr. En daglig förnedring där det gäller för henne att åtminstone vinna den mentala kampen visavi den israeliska soldaten.

Said och Khaled arbetar bägge på en bilmekanisk verkstad. De dricker thé under en paus och småpratar om vardagsbestyr.

Så får Said en dag ett meddelande om att han och Khaled är utvalda att utföra ett attentat någon av de följande dagarna inne

i Israel, i Tel Aviv. Det är hans vän Jamal som förmedlar budskapet. Said förklarar för sin mamma att han fått ett arbetstillstånd i Israel. Said har svårt att sova den natten, han går över till Suha med hennes bilnycklar klockan fyra på natten och de dricker thé och pratar om bio och livet under israelisk överhöghet. Det är ockupationsmakten som definierar motståndet, menar Said, därför allt våld. Nej, motståndet kan ta sig många uttryck, svarar Suha som är emot våld i alla dess former. Världen förändras och vi med den, säger Saida mamma som är orolig för sonen, vid ett senare tillfälle.

Dagen därpå går Jamal och Said till en hemlig lokal där sen den mytomspunne ledaren Abu Karem och andra berättar och ger instruktioner om hur det hela kommer att gå till. De får också framför en videokamera ge sin syn på varför de ställer upp som martyrer. Dessa inspelningar kommer senare att säljas som "martyrfilmer" på video. Även bilder tas till kommande affischer över "hjältedmartyrerna". Det är nästan som en välorganiserad liten industri. Khaled talar om Israel som konfiskerar land, om judifieringen av Jerusalem, om etnisk rensning. Khaled avslutar med att direkt in i kameran be sina föräldrar om ursäkt för att han säger farväl på det här sättet med ett prosaiskt tillägg till mamman om att hon ska köpa ett visst slags vattenfilter som är billigare och bättre.

Said och Khaled rakas och görs i ordning. Böner läses. Allah är stor och Mohammed är hans profet. I en bildlek med Michelangelo Nattvarden sätter de sig till bords. Därpå apteras bältena med bomberna på deras kroppar och de kläs i kostym och vit skjorta. Abu Kareem kommer och säger några stärkande ord. ”Vi kommer att vårda ert minne och ta hand om allt här nere när ni träder in i himlen.” Därpå ytterligare en genomgång av det praktiska, hur israeliska soldater skjuter först och frågar sen.

Vad händer sen, frågar Said. Två änglar hämtar er, svarar Jamal. Säkert? Absolut!

Said viskar till Khaled; gör vi det rätta? Samtalet med Suha klingar i hans huvud. Någon klipper upp stängslet som de sedan smiter igenom (det här är innan den stora muren byggdes). Ni kommer att mötas av en israel, men lugna, han är välbetald (får betalt först sedan dådet är utfört).

Men så går allt fel, en gränspatrull upptäcker dem och börjar skjuta och de två vännerna flyr och kommer bort ifrån varandra. Said kommer in i Israel, Khaled tillbaka till det hemliga stället där man desarmerar honom. Har Said förrått dem? Har israelen Shababa förrått dem? Khaled får en bil som han ger sig iväg i på jakt efter sin vän. Efter många turer träffar Said Suha på bilverkstaden och de åker iväg tillsammans. Said berättar om sin pappa som sköts ihjäl då han var en medlöpare (collaborator). En sådan sak får en son leva med hela livet, det är skillnad på att ha en martyr eller en medlöpare till far. Said kysser Suha och ger sig sen snabbt av i mörkret. Och Suha förstår vad som är i görningen och skriker förtvivlat att han inte får göra det han ämnar göra; att ta sitt liv som självmordsbombare för att han menar att leva under ett förtryck är som att redan vara död – men också för att återupprätta familjens heder.

Khaled och Suha slår följe i bilen när de letar efter Said. En hetsig diskussion utbryter. Khaled: Så länge det finns orättvisor måste någon offra sig. Om vi inte kan leva som jämlikar så kan vi åtminstone dö som jämlikar. Suha: Men varför inte leva som jämlikar och hitta andra vägar till rättvisa? Hur? Genom era Human Rights grupper, frågar Khaled. Ja! Exempelvis, då har i alla fall israelerna inga skäl eller ursäkter för sitt övervåld, säger Suha, om du dödar blir det ingen skillnad mellan offer och bödel. Sen finns det inget Paradis. Khaled: Jag har hellre paradiset i skallen än lever i det här helvetet. Suha: Vi måste göra det till ett moraliskt krig, bara så kan vi segra.

De hittar sen Said som ligger vid sin faders grav. Väl tillbaka i det palestinska lägret förklarar Said i ett långt samtal med Abu Kareem att han föddes i ett läger. Där försvagas och förnedras människor så mycket att de förlorar sin stolthet och identitet. Han berättar att hans far var en god man, men svag. Ett liv utan värdighet är värdelöst. Och under tiden ser världen på, feigt och oengagerat. De måste förstå att om det inte blir någon säkerhet för oss – blir det heller ingen säkerhet för dem. Och ännu värre, de har övertygat världen och sig själva att det är de som är offren. Hur kan förtryckaren, ockupanten vara offer? Jag vill inte återvända till flyktinglägret, slutar Said.

I nästa scen ser vi Said och Khaled köras in till Tel Aviv igen på ett nytt uppdrag. Västvärldens alla materiella lockelser blinkar förföriskt från stora reklamskyltar. Och nedanför går kvinnor med sexuellt utmanande kläder. Khaled vill att de avbryter sitt uppdrag, ”vi kan inte vinna på det här sättet”, menar han. ”Vi dödar och dödas och ingenting förändras.” Khaled ringer på den israeliske kontaktmannen för att han skall hämta upp dem. Så sker, men i sista stund sliter sig Said lös och skriker åt dem att köra iväg med en förtvivlad Khaled kvar i bilen. Slutbilden är

lika fruktansvärd som magnifik när kameran sakta fångar in Said på en buss tillsammans med vanliga civila israeler samt soldater. När kameran nått fram till hans ögon blir det tyst. Ett bländande vitt sken är vad som återstår.

Konflikten i Mellanöstern

Känslan av en ständigt pågående våldsspiral är i mångt och mycket vad som kännetecknar konflikten i Mellanöstern mellan israeler och palestinier. Så har det varit alltsedan staten Israel kom till 1948 enligt ett beslut i FN. Ett beslut som ursprungligen handlade om två separata delar, en suverän judisk och palestinsk stat av det gamla brittiska protektoratet Palestina. Jerusalem skulle därtill delas mellan bägge under FN:s förvaltning. Palestinierna hade tilldelats 44% land vilket varken palestinerna eller arabiska stater i närområdet kunde acceptera. Till följd av direkt terror och ett antal krig tvingades palestinerna att flytta på sig, alternativt bo kvar som ett slags andra klassens medborgare i den judiska staten Israel. Trekvarts miljon palestinier berördes. Efter Sexdagarskriget 1967 där Israel attackerade Egypten efter att ha känt sig hotat, har Israel ockuperat delar av Egypten (Gaza-remsan) och Jordanien i vad vi kallar Västbanken samt den östra, arabiska delen av Jerusalem. Från Syrien annekterades även Golanhöjderna. Denna ockupation har fördömts av FN i resolution 242 som kräver reträtt från ockuperade områden. Istället initierade Israel bosättningar på ockuperad mark som ett slags strategiska utposter, allt under relativ politisk enighet, men där högerpartiet Likud under dåvarande premiärministern Menachem Begin, var drivande och Arbetarpartiet mer passivt. Under våren/sommaren 2005 utrymde Israel bosättningarna i Gaza, men den övervägande största delen bosättningar på Västbanken finns kvar. Situationen har även försvårats av arabisk splittring med Egyptens separatfred och formella erkännande av staten Israel som stötesten.

Så den palestinska intifadan, upproret, lever vidare. Småpojkar slänger sten på patrullerande soldater i pansarbilar, soldater svarar med att skjuta gummikulor och tårgasgranater. Nu, sedan muren mellan det egentliga Israel och de ockuperade områdena byggts, har antalet självmordsbombare minskat radikalt. Men när någon ”lyckas” ta sig igenom svarar Israel med kraftfulla represalier.

Olika fredsinitiativ har tagits från väst. Det har kallats Camp David och Osloavtalet vilka bägge har skapat korta andrum i våldet, inte mycket mer, inga bestående fredsöverenskommelser råder för närvarande.

Så vad är då orsaken till detta politiska misslyckande, där ingen fred nåtts? Här råder naturligtvis olika syn, men kanske man ändå kan enas om att å ena sidan Hamas och andra militanta grupper (Hizbollah i Libanon, Islamiska Jihad, PFLP, al-Aqsa-brigaderna) inte valt att minska på sitt våld och heller inte valt att erkänna staten Israel. Å den andra sidan är de religiöst oförsonliga och militanta bosättarna orubbliga i sina krav på att bo kvar på ockuperad mark. De har därtill backning från politiskt håll på yttersta högerkanten i en riksdag (Knesset) med många småpartier i en politiskt intrikat situation, som inte blivit mindre krånglig sedan Arbetarpartiet i november 2005 sparkat sin gamle trotjänare Simon Peres och istället valt en av grundarna till freds-rörelsen ”Fred Nu”, Amir Peretz vilket i sin tur ledde till att Ariel Sharon hoppar av Likud och bildar nytt parti.

Bosättningspolitiken är en fråga som skär tvärsigenom det israeliska samhället där allt fler längtar efter fred samt lugn och ro.

I filmen diskuterar Suha och Said kring våldet; om att möta

våld med våld och att det är den starkare som avgör vilka medel som används, som Said menar. Han får svar av Suha som är av uppfattningen att våld aldrig i grunden löser några problem, snarare skapar ständigt nya. Saida mamma säger också vid ett tillfälle när de talar om att möta våld med våld: "Ska ni bli likadana som dem?" alltså av samma skrot och korn som israelerna.

- Att det judiska folket med sin historia av pogromer och förföljelse och i modern tid Förrintelsen, strävar efter säkra gränser är en självklarhet. Lika självklart är att ett ökande flertal i väst i allt högre grad ser på staten Israel som en maktfullkomlig militärapparat som förtrycker palestinier – som även de bott i området under långliga tider – i kraft av en tusenfalt överlägsen militär styrka och med starkt stöd från USA. Hur ser eleverna på konflikten i Mellanöstern? Hur pass laddat är ämnet? Går det att ta ställning eller uppfattas frågan som alltför komplicerad?

- Dela upp klassen i tre grupper och låt respektive grupp föreläsa FN, Israel och Palestina och föra fram respektive parts syn på konflikten. Praktisk modern konflikthantering alltså!

- Den som tar till svärd skall med svärd förgås heter det. Är det så? Finns det situationer där våld är enda lösningen? Eller är bruket av våld alltid ett nederlag?

Vi lär oss att Saida egen pappa dog en neslig död som kollaboratör, alltså samarbetsman med israelerna. Att upprätta familjens namn och ära är en av de främsta drivkrafterna bakom Saida beslutssamhet att offra sitt liv för palestiniernas sak. Den bortgångne presidenten Jassir Arafat lät till exempel hänga upp ett par avrättade kollaboratörer på torget i Ramallah 2002 när Israel tryckte på som värst mot palestinierna för att också få bort Arafat – allt till varnagel för de egna. Och som beskrivs i filmen kan man i den lokala affären köpa videor med både hjältar och förrädare.

Blodshämnd och fenomenet hedersmord är för oss i väst svår-förståeliga och tragiska uttryck för islamsk kultur.

Utställningen "Snövit och sanningens vansinne" på Historiska museet i Stockholm i januari 2004 skapade rubriker och debatt ända in i regeringskansliet både i Stockholm och i Jerusalem.

Med bilden av en vitklädd kvinnlig palestinsk självmordsbombare i en bassäng av blod önskade konstnärerna Dror Feiler & Gunilla Sköld Feiler att just skapa debatt. Men utställningen revs i desperation ner av den israeliska ambassadören Zvi Mazel.

- Får konsten se ut hur som helst, eller är det rentav konstens uppgift att provocera, få oss att tänka och värdera vår samtid? Fungerar *Paradise Now* på samma sätt, som ett konstnärligt verk att diskutera politisk moral utifrån?

En kulturkrock

Så här skriver SVT:s Mellanösternkorrespondent Bengt Norborg som kommentar till filmen på en direkt förfrågan från Zoom:

"Khaled och Said har arbete på en bilverkstad, det är mer än vad många andra unga män har på ockuperat område på Västbanken. Ändå har de anmält sej som frivilliga självmordsbombare hos en extrem islamistisk grupp. Och plötsligt en dag ska de utföra uppdraget, tillsammans som de vill, de ska delta i kampen mot ockupationen på det enda sätt de känner. Det är upptakten till filmen *Paradise Now*.

För en svensk med relativ trygghet och en framtid som kan påverkas, i alla fall lite grann, är kanske identifikationen med dom två kompisarna lite svår. De verkar ju trots allt ganska normala, skämtar ihop och lever inte i någon synlig misär. Men hopplösheten finns där och Said bär ett kors som gör hans val svårt. Ja, egentligen har han inget val, så som han ser det. Gud har ju redan bestämt vad som ska hända, så det är bara att följa den förutbestämda vägen. Ockupationen är omänsklig och kränkande. Det är den starkes rätt utan hänsyn till mänskliga rättigheter eller rättvisa. Det är lätt att sympatisera med dom förtryckta. Men är det rätt att spränga sej själv i luften och ta oskyldiga civila människor med sej i döden? Frågan är knappt berörd och den unga kvinna som försöker påverka de två kamraterna lyckas bara till hälften med sin, för oss, sakliga, jordnära argumentation. Hon möts med Koranen och revolutionära klyschor. Intressantast är ändå hur lätt den religiösa lärare som rekryterat pojkar meddelar dem att det är dags, att de ska ut

och dö i kampen. I en kommentar över axeln får de också veta att när det hela är över kommer två änglar och hämtar dem till himlen som om allt då är bra igen. Familjerna de lämnar, troligen i vanmakt, ska frihetskämparna ta hand om, lovas de. De 70-tal oskulder som också väntar på pojkarna i himlen nämns inte här, kanske skulle avståndet till oss, långt från vardagen i Mellanöstern, blir för stort då. Tydligt ändå blir den 'dödsкул' många menar är en av de viktigaste orsakerna till att fenomenet, att spränga sej själv i luften för att komma åt fienden, finns där och inte ser ut att vara på väg att försvinna på länge än. Dödens kultur, där några få utan problem sänder andra i döden med guds hjälp, lever starkt i Mellanöstern." Så långt Bengt Norborg.

- Kan vi i en kultur med helt andra förtecken ändå på något sätt förstå Said och Khaled? Hur skulle vi själva reagera om vi levde under ständiga förödmjukelser från låt oss säga Norge, med starkt begränsad rörlighet och inskränkt frihet, som en andra klassens människor som tvingas köa till nästan allt?

Bengt Norborg igen: "Men även om fenomenet är svårt att ta till sej för oss långt borta, så är filmen realistisk i all sin enkelhet. Det finns visserligen betydligt tydligare fall av människor som gett upp i en hopplös vardag och därför väljer en sista desperat utväg, liksom det finns dem som utfört attentat utan att på allvar fatta vad de skickades iväg på. Men det finns också gott om relativt vanliga killar (och numera även tjejer!) som faktiskt tagit det här obegripligt drastiska steget och spridit död och terror omkring sej, vilket tyvärr också säger något om ett ganska abstrakt begrepp: ockupation."

- Israels perspektiv får inte komma till tals i filmen. Å andra sidan rymmer filmen också kritik av den egna, palestinska sidan. Hur uppfattar eleverna filmen?

Ordets makt

Staten Israel bildades utifrån både en legitimitet i kraft av deras historia i området, samt en fullt förståelig känsla av skuld från framförallt västeuropeiskt/amerikanskt håll, efter det andra världskrigets fasor. Med i bilden finns även effekterna av den hårdföra terror som bedrevs mot palestinierna av terrorgrupper som Sternligan (där Menachem Begin var verksam) och Irgun. De lyckades i sitt uppsåt, vilket knappast har gällt andra terrororganisationer före och efter dem.

Under de senaste åren har Israels ledare samt även flertalet ledare i USA ständigt talat om olika palestinska grupper som terrorister. Begreppet statsterrorister som palestinska företrädare kallar Israels militärt överlägsna maktapparat för, får inte samma mediala genomslag. En retorisk fråga: Kan det bero på tillgången till media? Den enda motvikten på det området är den arabiska nyhetsbyrån al Jazira stationerad i Qatar.

Den som skriver och formulerar historien är också den som skapar sig ett tolkningsföreträde om hur både samtid och eftervärld ser på den. Och upprepas en lögn tusen gånger blir den till slut sann.

- Vilken betydelse tror eleverna att mediesituationen har för världspolitikens dagsfrågor, samt för möjligheten för folk att sätta sig in i problematiken?

Att läsa vidare

Israel, palestinska självstyret, red Pia Daleke, Utrikespolitiska Institutet 2003

Om detta vill de berätta, av Lotta Schüllerkvist, Dagens nyheter 2.10.05 Om israeliska Fred nu rörelsen bl a.

Inshallah: konflikten mellan Israel och Palestina, Donald Boström, Stockholm 2002

Det förlorade landet, Göran Rosenberg, Stockholm 2002

Israels bosättningspolitik, Kutte Jönsson, Stockholm 1998

Produktionsuppgifter

Holland/Frankrike/Tyskland/Israel 2004

Regi: **Hany Abu-Assad**

Manus: **Hany Abu-Assad & Bero Beyer**

Foto: **Antoine Heberlé**

Klippning: **Sander Vos**

I rollerna

Said – **Kais Nashif**

Khaled – **Ali Suliman**

Suha – **Lubna Azabel**

Jamal – **Amer Hlehel**

Saids mor – **Hiam Abbas**

Tekniska uppgifter

Längd: **90 minuter**

Format: **Vidfilm**

Ljud: **Dolby digital**

Censur: **Barn tillåten**

Svensk premiär: **7 oktober 2005**

Distribution

Nonstop Entertainment, Döbelnsgatan 24, 113 52 Stockholm.

Tel 08-673 99 86, fax 08-673 99 88 www.nonstopentertainment.com